

Małgorzata Karolina Piekarska

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0000-0002-6551-6839

Jan Sęk – darczyńca Muzeum Niepodległości

Jan Sęk, który od wielu lat zasiada w Radzie Muzeum Niepodległości, to nie tylko wybitny humanista i człowiek kultury, ale także darczyńca, którego liczne dary wielokrotnie zasilały zbiory naszej placówki. Ofiarował tutejszej bibliotece mnóstwo książek, wśród których wiele to białe kruki, a więc pozycje niezwykle rzadkie i cenne dla bibliofilów. Część z nich to ukazujące się na Zachodzie polonijne czasopisma czy publikacje historyczne, jak np. wydana w Londynie w 1995 roku książka Anny Dzierżek *Pomocnicza Służba Kobiet w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie 1939–1945*.

Z kolei do Działu Zbiorów Jan Sęk ofiarował zarówno grafiki, rysunki czy ulotki, jak i medale, plakiety oraz wiele innych przedmiotów. Wymienianie i opisywanie wszystkich darów sprawiłoby, że ten tekst rozrósłby się do rozmiarów książki, dlatego przedstawionych zostanie tylko kilka, ale takich, które pokazują przekrój historyczny i stanowią dowód, że Jan Sęk jak nikt inny świetnie rozumie profil Muzeum Niepodległości.

Wśród ofiarowanych przez niego artefaktów jest np. pochodzący z teki graficznej *52 bitwy* zawierającej miedzioryty autorstwa Jeana Duplessisa-Bertaux. Ten konkretny to *Bombardowanie Madrytu* podczas wojen napoleońskich w dniu 4 grudnia 1808. Scena przedstawia wydarzenia, które miały miejsce kilka dni po bitwie w wąwozie Somosierry, gdzie chwałą za wspaniałą szarżę okrył się szwadron szwoleżerów pod wodzą Jana Kozińskiego. Sztych odwołujący

się do madryckiego wydarzenia został wykonany przez François Louisa Couché (1782–1849) francuskiego rysownika i grawera wg rysunku rysownika Jeana Duplessisa-Bertaux (1747–1819), który rozbudował fragment słynnego obrazu Carla Verneta *Napoleon przed bramami Madrytu*. Nie jest to scena batalistyczna, dotyczy ona aktu kapitulacji. Z obrazu Verneta wzięty został fragment znajdujący się z prawej strony kompozycji. W tle sceny z bombardowania Madrytu podczas wojny o niepodległość 4 grudnia 1808 roku, przedstawiona została kapitulacja miasta. Na pierwszym planie widoczni są posłowie hiszpańscy błagający o łaskę cesarza Napoleona. Reszta kompozycji pokazuje wojska zebrane u wrót Madrytu i armaty wycelowane w miasto.

Tematu wojen napoleońskich, w których przecież brało udział wielu Polaków wierzących, że francuski cesarz pomoże odzyskać niepodległość, dotyczą także inne dary Jana Sęka. To drukowane w warszawskim zakładzie Karola Ludwika Magnusa litografie Dietera Dietlaba, przedstawiające umundurowanie oficerów i żołnierzy Armii Księstwa Warszawskiego, portrety najwybitniejszych dowódców Wojska Polskiego z epoki napoleońskiej oraz sztandary i orły sztandarowe. Te pozwalają na ilustrowanie wydarzeń nie tylko z okresu wojen napoleońskich, ale też i z początku Powstania Listopadowego.

Do tego samego wydarzenia nawiązuje kolejny dar Jana Sęka, czyli litografia przedstawiająca Czarny Las. To plansza z *Albumu widoków historycznych Polski* autorstwa Napoleona Ordy, wydane w latach 1873–1883 przez zakład litograficzny Maksymiliana Fajansa. To w przedstawionym na litografii Czarnolesie mieszkał i tworzył jeden z najwybitniejszych polskich poetów – Jan Kochanowski. Na miejscu jego dworku, który spłonął w 1720 roku, w połowie XIX wieku postawiono pokazaną na litografii kaplicę. Rysowane z natury przez Ordę widoki przedstawiały różne ważne dla Polaków i polskości miejsca. W przekazie Jana Sęka kluczowym jest jednak sam artysta. Napoleon Mateusz Tadeusz Orda herbu Orda (1807 Worocewicz – 1883 Warszawa) to rysownik, malarz, pianista i kompozytor, ale dla Muzeum Niepodległości jest przede wszystkim uczestnikiem Powstania Listopadowego. Ofiarowana do zbiorów litografia stanowi bowiem wspinałą ilustrację tematu „artyści – uczestnicy Powstania Listopadowego”, wśród których Napoleon Orda zajmuje zaszczytne miejsce.

Artysta został za udział w tych walkach o niepodległość odznaczony Złotem Krzyżem Virtuti Militari. W 1833 roku zmuszony do emigracji, zamieszkał w Paryżu, gdzie przyjaźnił się m.in. z Fryderykiem Chopinem. Po ogłoszeniu w 1856 amnestii przez cara, powrócił do ojczyzny i od 1862 roku mieszkał w Wierchowni na Ukrainie. Tam rozwinęła się jego pasja do rysowania polskich Kresów oraz innych miejsc ważnych dla historii i kultury Polski, która zaowocowała wspomnianym już, najbardziej znanym dziełem Napoleona Ordy, jakim jest *Album widoków historycznych Polski*, z którego pochodzi dar Jana Sęka.

Jan Sęk – oddany Muzeum Niepodległości humanista i kolekcjoner – ofiarował do zbiorów również niezwykle rzadką, bo pochodzącą z drugiej połowy XIX wieku fotokopię grafiki Roberta Fleury'ego (1837–1911) przedstawiającą wydarzenia w Warszawie 8 kwietnia 1861 roku, kiedy wojska rosyjskie dokonały masakry na ludności polskiej, ostrzeliwując bezbronny tłum podczas manifestacji patriotycznej na placu Zamkowym. Temat zrywów niepodległościowych, a zwłaszcza okres Powstania Styczniowego to jeden z głównych wątków w historii Polski, którym zajmuje się Muzeum Niepodległości, co roku obchodząc rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego, stracenia Rządu Narodowego oraz wiele innych wydarzeń.

Dzięki Janowi Sękowi Muzeum wzbogaciło się także o druki okolicznościowe wydane w roku 1970 przez amerykańską Polonię, a poświęcone obchodom przez mieszkańców za Wielką Wodą Polaków 50. rocznicy Cudu nad Wisłą. To wspaniałe eksponaty, które zasiła nowo powstające Muzeum Bitwy Warszawskiej w Radzyminie – Oddział Muzeum Niepodległości.

Wśród darów Jana Sęka jest też rzadka pocztówka, pokazująca uroczystości pogrzebowe Marszałka Józefa Piłsudskiego, ale przede wszystkim wiele medali – wydanych zarówno w PRL, jak i po 1989 roku, przedstawiających ważne postaci historyczne bądź pisarzy czy poetów. Wiele z nich to w naszych zbiorach dublety, ale tym jest to cenniejsze, że obecność drugiego egzemplarza pozwala na wystawie prezentować dwie strony medalu, co bez daru Jana Sęka nie byłoby możliwe.

Wszystkie wymienione (i niewymienione) dary otrzymane od Jana Sęka to obiekty, które stanowią uzupełnienie zbiorów, pozwalające

na organizowanie wspaniałych wystaw, opowiadających o trudnych walkach Polaków o odzyskanie niepodległości. Ale nie mogłoby być inaczej. Przecież Jan Sęk jak nikt świetnie rozumie misję Muzeum Niepodległości, które w swoim statucie ma gromadzenie pamiątek związanych z walkami Polaków o Niepodległość.

Małgorzata Karolina Piekarska